פרשת ויצא תשפ״ז. גליון מס׳ 133

חומש לק״י משולב

פרשת ויצא, בראשית כח (י) – לב (ג), קמ״ח פסוקים

פרק כח

(י) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה:

ויצא יעקב. על ידי שבשביל שרעות בנות כנען בעיני יצחק אביו הלך עשו אל ישמעאל, הפסיק הענין בפרשתו של יעקב, וכתיב (לעיל כח ו) וירא עשו כי ברך וגו׳, ומשגמר חזר לענין הראשון.

ויצא. לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה, ולמה הזכיר יציאתו, אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, יצא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה, וכן (רות א ז) ׳ותצא מן המקום׳ האמור בנעמי ורות.

וילך חרנה. יצא ללכת לחרן:

(יא) וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם - לא הזכיר הכתוב באיזה מקום, אלא במקום הנזכר במקום אחר, הוא הר המוריה שנאמר בו (לעיל כב ד) וירא את **המקום** מרחוק. **ויפגע.** כמו (יהושע טז ז) וּפָגַע ביריחו, (שם יט יא) וּפָגַע בדבשת. ורבותינו פירשו לשון תפילה, כמו (ירמיה ז טז) ואל תפגע בי, ולמדנו שתיקן תפלת ערבית. ושינה הכתוב ולא כתב ויתפלל, ללמדך שקפצה לו הארץ, כמו שמפורש בפרק גיד הנשה (חולין צא:).-

וַיָּלֶן שָׁם **כִּי־בָא הַשֶּׁמֶשׁ** - היה לו לכתוב **ויבא** השמש, כי בא השמש, משמע ששקעה לו חמה פתאום שלא בעונתה כדי שילין שם, וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם **וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו** - עשאן כמין מרזב סביב לראשו, שהיה ירא מפני חיות רעות. התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאן הקדוש ברוך הוא אבן אחת, וזהו שנאמר (לקמן פסוק יח) ויקח את **האבן** אשר שם מראשותיו, **וַיָּשְׂכֶּב בַּמָּקוֹם הַהוּא.** לשון מיעוט, באותו מקום שכב, אבל ארבע עשרה שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה:

(יב) וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים **עֹלִים** וְיֹרְדִים בּוֹ. עולים תחילה ואחר כך יורדים, מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ, ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותו:

(יג) וְהִנֵּה יְקֹוָק **נִצָּב** עָלָיו׃ - לשמרו, וַיֹּאמַר אֲנִי יְקֹוָק אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ **וֵאלֹהֵי יִצְחָק** - אף על פי שלא מצינו במקרא שייחד הקדוש ברוך הוא שמו על הצדיקים בחייהם לכתוב אלהי פלוני, משום שנאמר (איוב טו טו) הן בקדושיו לא יאמין, כאן ייחד שמו על יצחק, לפי שכהו עיניו וכלוא היה בבית, והרי הוא כמת, ויצר הרע פסק ממנו, **הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ** - קיפל הקדוש ברוך הוא כל ארץ ישראל תחתיו, רמז לו שתהא נוחה ליכבש לבניו, לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֶךָ:

(יד) וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ, **וּפָרַצְתָּ** - וחזקת, כמו (שמות א יב) וכן יפרוץ יָמָּה וְקַדְמָה וְצָפֹנָה וָנֶגְבָּה וְנִבְרְכוּ בְךָ כֹּל־מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה וּבְזַרְעֶךָ:

(טו) וְהִנֵּה **אָנֹכִי עִמָּךְ** - לפי שהיה ירא מעשו ומלבן, וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּלֵךְ וַהֲשִׁבֹתִיךָ אֶל־הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר **אִם־עָשִׂיתִי** - ׳אם׳ משמש בלשון ׳כי׳, אֵת אֲשֶׁר־ **דִּבַּרְתִּי לָךְ.** לצרכך ועליך, מה שהבטחתי לאברהם על זרעו, לך הבטחתיו ולא לעשו, שלא אמרתי לו כי יצחק יקרא לך זרע, אלא כי ביצחק, ולא כל יצחק. וכן כל לי ולך ולו ולהם הסמוכים אצל דיבור, משמשים לשון על, וזה יוכיח, שהרי עם יעקב לא דיבר קודם לכן:

(טז) וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ יְקֹוָק בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי **לֹא יָדָעְתִּי.** שאילו ידעתי - לא ישנתי במקום קדוש כזה:

(יז) וַיִּירָא וַיֹּאמַר **מַה־נּוֹרָא** הַמָּקוֹם הַזֶּה - תרגום מה דחילו אתרא הדין. דחילו שם דבר הוא, כמו סוכלתנו, וכסו למלבש, אֵין זֶה **כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים** וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם:

כי אם בית אלהים. אמר רבי אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא, הסולם הזה עומד בבאר שבע ואמצע שיפועו מגיע כנגד בית המקדש, שבאר שבע עומד בדרומה של יהודה, וירושלים בצפונה בגבול שבין יהודה ובנימין, ובית אל היה בצפון של נחלת בנימין בגבול שבין בנימין ובין בני יוסף, נמצא סולם שרגליו בבאר שבע וראשו בבית אל מגיע אמצע שיפועו נגד ירושלים.

וכלפי שאמרו רבותינו שאמר הקדוש ברוך הוא צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה, ועוד אמרו יעקב קראה לירושלים בית אל וזו לוז היא ולא ירושלים, ומהיכן למדו לומר כן. אומר אני שנעקר הר המוריה ובא לכאן, וזהו היא קפיצת הארץ האמורה בשחיטת חולין (חולין צא:), שבא בית המקדש לקראתו עד בית אל, וזהו ויפגע במקום.

ואם תאמר וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכבו שם, איהו לא יהיב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, ומן השמים יעכבוהו, איהו עד חרן אזל כדאמרינן בפרק גיד הנשה (חולין צא:), וקרא מוכיח וילך חרנה, כי מטא לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הארץ.

(האי בית אל לא זה הוא הסמוך לעי אלא לירושלים, ועל שם שהיתה עיר האלהים קראה בית אל, והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם, והוא השדה שהתפלל בו יצחק, וכן אמרו בסוטה לכו ונעלה וגו׳ לא כאברהם שקראו הר, ולא כיצחק שקראו שדה, אלא כיעקב שקראו בית אל. ע״כ מפרש״י מדויק).

וזה שער השמים. מקום תפילה לעלות תפילתם השמימה. ומדרשו - שבית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה:

(יח) וַיַּשְׁכֵּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־שָׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיָּשֶׂם אֹתָהּ מַצֵּבָה וַיִּצֹק שֶׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ: (יט) וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוּלָם לוּז שֵׁם־הָעִיר לָרִאשֹׁנָה:

(כ) וַיִּדַּר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר **אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי** - אם ישמור לי הבטחות הללו שהבטיחני להיות עמדי, כמו שאמר לי (לעיל פס' טו) והנה אנכי עמך, **וּשְׁמָרַנִי בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ** - כמו שאמר לי (שם) ושמרתיך בכל אשר תלך, **וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל** - כמו שאמר (שם) כי לא אעזבך, והמבקש לחם הוא קרוי נעזב, שנאמר (תהלים לז כה) ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם, וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ:

(כא) **וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי, וְהָיָה יְיָ לִי לֵאלֹהִים.** כמו שאמר לי (לעיל פס' טו) והשיבותיך אל האדמה. **בשלום.** שלם מן החטא, שלא אלמד מדרכי לבן, **וְהָיָה יְיָ לִי לֵאלֹהִים.** שיחול שמו עלי מתחילה ועד סוף, שלא ימצא פסול בזרעי, כמו שנאמר (שם) אשר דברתי לך, והבטחה זו הבטיח לאברהם, שנאמר (לעיל יז ז) להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך:

(כב) **וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי מַצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים, וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן־לִי עַשֵּׂר אֲעַשְּׂרֶנּוּ לָךְ.** כך תפרש וי"ו זו של והאבן, אם תעשה לי את אלה, אף אני אעשה זאת. **והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים.** כתרגומו אהי פלח עלה קדם ה', וכן עשה בשובו מפדן ארם, כשאמר לו (לקמן לה א) קום עלה בית אל, מה נאמר שם (שם פס' יד) ויצב יעקב מצבה וגו' ויסך עליה נסך, וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך:

*

שני

פרק כט

(א) **וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו** - משנתבשר בשורה טובה שהובטח בשמירה, נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת. כך מפורש בבראשית רבה (ע ח), וַיֵּלֶךְ אַרְצָה בְּנֵי־קֶדֶם:

(ב) וַיַּרְא וְהִנֵּה בְאֵר בַּשָּׂדֶה וְהִנֵּה־שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדְרֵי־צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ כִּי מִן־הַבְּאֵר הַהִוא **יַשְׁקוּ הָעֲדָרִים** - משקים הרועים את העדרים, והמקרא דיבר בלשון קצרה, וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה עַל־פִּי הַבְּאֵר:

(ג) **וְנֶאֶסְפוּ־שָׁמָּה כָּל־הָעֲדָרִים** - רגילים היו להאסף, לפי שהיתה האבן גדולה, **וְגָלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר, וְהִשְׁקוּ הַצֹּאן** וגוללין, ותרגומו ומגנדרין. כל לשון הווה משתנה לדבר בלשון עתיד ובלשון עבר, לפי שכל דבר ההווה תמיד כבר היה ועתיד להיות, **וְהִשְׁקוּ** אֶת־הַצֹּאן **וְהֵשִׁיבוּ** - תרגומו 'ומתיבין' אֶת־הָאֶבֶן עַל־פִּי הַבְּאֵר לִמְקוֹמָהּ:

(ד) וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחַי מֵאַיִן אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מֵחָרָן אֲנָחְנוּ: (ה) וַיֹּאמֶר לָהֶם הֲיְדַעְתֶּם אֶת־לָבָן בֶּן־נָחוֹר וַיֹּאמְרוּ יָדָעְנוּ:

(ו) וַיֹּאמֶר לָהֶם הֲשָׁלוֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ שָׁלוֹם וְהִנֵּה רָחֵל בִּתּוֹ **בָּאָה עִם־הַצֹּאן.** הטעם באל"ף, ותרגומו אתיא. 'ורחל באה' (להלן פס' ט), הטעם למעלה בבי"ת ותרגומו אתת. הראשון לשון עושה, והשני לשון עשתה:

(ז) וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא־עֵת הֵאָסֵף הַמִּקְנֶה הַשְׁקוּ הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ. לפי שראה אותם רובצים, כסבור שרוצים לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד, אמר להם הן עוד היום גדול, כלומר אם שכירים אתם - לא שלמתם פעולת היום, ואם הבהמות שלכם, אף על פי כן לא עת האסף המקנה וגו':

(ח) וַיֹּאמְרוּ **לֹא נוּכַל** - להשקות, לפי שהאבן גדולה, עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל־הָעֲדָרִים **וְגָלְלוּ** אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר, **וגללו.** זה מתורגם ויגנדרון, לפי שהוא לשון עתיד, וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן:

(ט) עוֹדֶנּוּ מְדַבֵּר עִמָּם וְרָחֵל בָּאָה עִם־הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאָבִיהָ כִּי רֹעָה הִוא:

(י) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל בַּת־לָבָן אֲחִי אִמּוֹ וְאֶת־צֹאן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ **וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיָּגֶל אֶת־הָאֶבֶן** מֵעַל פִּי הַבְּאֵר - כאדם שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית, להודיעך שכחו גדול, **וַיַּשְׁקְ** אֶת־צֹאן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ:

(יא) **וַיִּשַּׁק** יַעֲקֹב לְרָחֵל **וַיִּשָּׂא** אֶת־קֹלוֹ **וַיֵּבְךְּ.** לפי שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה. דבר אחר, לפי שבא בידים ריקניות, אמר - אליעזר עבד אבי אבא היו בידיו נזמים וצמידים ומגדנות, ואני אין בידי כלום. לפי שרדף אליפז בן עשו במצות אביו אחריו להורגו והשיגו, ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק משך ידו. אמר לו מה אעשה לציווי של אבא, אמר לו יעקב טול מה שבידי, והעני חשוב כמת:

(יב) **וַיַּגֶּד** יַעֲקֹב לְרָחֵל **כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא וְכִי בֶן־רִבְקָה הוּא. כי אחי אביה הוא.** קרוב לאביה, כמו (לעיל יג ח) אנשים אחים אנחנו. ומדרשו, אם לרמאות הוא בא - גם אני אחיו ברמאות, ואם אדם כשר הוא, גם אני בן רבקה אחותו הכשרה, **וַתָּרָץ וַתַּגֶּד לְאָבִיהָ.** לפי שאמה מתה, לא היה לה להגיד אלא לו:

(יג) וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ לָבָן אֶת־שֵׁמַע יַעֲקֹב בֶּן־אֲחֹתוֹ **וַיָּרָץ לִקְרָאתוֹ** - כסבור ממון הוא טעון, שהרי עבד הבית בא לכאן בעשרה גמלים טעונים, **וַיְחַבֵּק־לוֹ** - כשלא ראה עמו כלום, אמר שמא זהובים הביא והנם בחיקו, **וַיְנַשֵּׁק־לוֹ** - אמר שמא מרגליות הביא והם בפיו, **וַיְבִיאֵהוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיְסַפֵּר לְלָבָן** אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. שלא בא אלא מתוך אונס אחיו, ושנטלו ממונו ממנו:

(יד) וַיֹּאמֶר לוֹ לָבָן **אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי אָתָּה** וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים: **אך עצמי ובשרי.** מעתה אין לי לאספך הביתה הואיל ואין בידך כלום, אלא מפני קורבה אטפל בך חודש ימים. וכן עשה, ואף זו לא לחינם, שהיה רועה צאנו:

(טו) וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב **הֲכִי־אָחִי אַתָּה וַעֲבַדְתָּנִי חִנָּם** - לשון תימה, וכי בשביל שאחי אתה תעבדני חינם. **ועבדתני.** כמו ותעבדני, וכן כל תיבה שהיא לשון עבר, הוסיף וי"ו בראשה היא הופכת התיבה להבא, הַגִּידָה לִּי מַה־מַּשְׂכֻּרְתֶּךָ:

(טז) וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאָה וְשֵׁם הַקְּטַנָּה רָחֵל:

(יז) **וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת** - שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובוכה, שהיו הכל אומרים - שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן, **וְרָחֵל הָיְתָה יְפַת־תֹּאַר** - הוא צורת הפרצוף, לשון (ישעיה מד יג) יְתָאֲרֵהוּ בַּשָּׂרֶד, קונפ"ס בלע"ז, **וְיִפַת מַרְאֶה.** הוא זיו קלסתר:

*

שלישי

(יח) **וַיֶּאֱהַב יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבָדְךָ שֶׁבַע שָׁנִים** - הם ימים אחדים שאמרה לו אמו (לעיל כז מד) וישבת עמו ימים אחדים. ותדע שכן הוא, שהרי כתיב (להלן פס' כ) ויהיו בעיניו כימים אחדים, **בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטַנָּה.** כל הסימנים הללו למה, לפי שיודע בו שהוא רמאי, אמר לו - אעבדך ברחל, ושמא תאמר רחל אחרת מן השוק, תלמוד לומר בתך, ושמא תאמר אחליף ללאה שמה ואקרא שמה רחל, תלמוד לומר הקטנה, ואף על פי כן לא הועיל לו, שהרי רמהו:

(יט) **וַיֹּאמֶר לָבָן טוֹב תִּתִּי אֹתָהּ לָךְ מִתִּתִּי אֹתָהּ לְאִישׁ אַחֵר שְׁבָה עִמָּדִי:** (כ) **וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרָחֵל שֶׁבַע שָׁנִים וַיִּהְיוּ בְעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ אֹתָהּ:**

(כא) **וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבָן הָבָה אֶת־אִשְׁתִּי כִּי מָלְאוּ יָמָי וְאָבוֹאָה אֵלֶיהָ: מלאו ימי.** שאמרה לי אמי. ועוד מלאו ימי, שהרי אני בן שמונים וארבע שנה, ואימתי אעמיד שנים עשר שבטים, וזהו שאמר ואבואה אליה, והלא קל שבקלים אינו אומר כן, אלא להוליד תולדות אמר כן:

(כב) **וַיֶּאֱסֹף לָבָן אֶת־כָּל־אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה:** (כג) **וַיְהִי בָּעֶרֶב וַיִּקַּח אֶת־לֵאָה בִתּוֹ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו וַיָּבֹא אֵלֶיהָ:** (כד) **וַיִּתֵּן לָבָן לָהּ אֶת־זilפָּה שִׁפְחָתוֹ לְלֵאָה בִתּוֹ שִׁפְחָה:**

(כה) **וַיְהִי בַבֹּקֶר וְהִנֵּה־הִוא לֵאָה** - אבל בלילה לא היתה לאה, לפי שמסר יעקב לרחל סימנים, וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה אמרה עכשיו תכלם אחותי, עמדה ומסרה לה אותן סימנים, **וַיֹּאמֶר אֶל־לָבָן מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְרָחֵל עָבַדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה רִמִּיתָנִי:**

(כו) **וַיֹּאמֶר לָבָן לֹא־יֵעָשֶׂה כֵן בִּמְקוֹמֵנוּ לָתֵת הַצָּעִירָה לִפְנֵי הַבְּכִירָה:**

(כז) **מַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת** - דבוק הוא, שהרי נקוד בחטף, שבוע של זאת, והן שבעת ימי המשתה, בתלמוד ירושלמי במועד קטן (א ז). ואי אפשר לומר שבוע ממש, שאם כן היה צריך לינקד בפתח השין. ועוד ששבוע לשון זכר, כדכתיב (דברים טז ט) שבעה שבועות תספר לך, לפיכך אין משמע שבוע אלא שבעה, שייטיינ"א בלע"ז [קבוצה של שבעה], **וְנִתְּנָה לְךָ** - לשון רבים, כמו (לעיל יא ז) נרדה ונבלה, (שם פס' ג) ונשרפה, אף זה לשון וניתן, **גַּם־אֶת־זֹאת בַּעֲבֹדָה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שֶׁבַע־שָׁנִים אֲחֵרוֹת: גם את זאת.** מיד לאחר שבעת ימי המשתה, ותעבוד לאחר נשואיה:

(כח) **וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן וַיְמַלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת וַיִּתֶּן־לוֹ אֶת־רָחֵל בִּתּוֹ לוֹ לְאִשָּׁה:** (כט) **וַיִּתֵּן לָבָן לְרָחֵל בִּתּוֹ אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָה:**

(ל) **וַיָּבֹא גַּם אֶל־רָחֵל וַיֶּאֱהַב גַּם־אֶת־רָחֵל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שֶׁבַע־שָׁנִים אֲחֵרוֹת.** הקישן לראשונות, מה ראשונות באמונה אף האחרונות באמונה, ואף על פי שברמאות בא עליו:

(לא) **וַיַּרְא יְקֹוָק כִּי־שְׂנוּאָה לֵאָה וַיִּפְתַּח אֶת־רַחְמָהּ וְרָחֵל עֲקָרָה:**

(לב) **וַתַּהַר לֵאָה וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן** - רבותינו פירשו, אמרה ראו מה בין בני לבן חמי שמכר הבכורה ליעקב, וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו, ולא עוד שלא ערער עליו אלא שביקש להוציאו מן הבור, **כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה יְקֹוָק בְּעָנְיִי כִּי עַתָּה יֶאֱהָבֵנִי אִישִׁי:**

(לג) **וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע יְקֹוָק כִּי־שְׂנוּאָה אָנֹכִי וַיִּתֶּן־לִי גַּם־אֶת־זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן:**

(לד) **וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר עַתָּה הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי כִּי־יָלַדְתִּי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים** - לפי שהאמהות נביאות היו, ויודעות ששנים עשר שבטים יוצאים מיעקב וארבע נשים ישא, אמרה מעתה אין לו פתחון פה עלי, שהרי נטלתי כל חלקי בבנים, **עַל־כֵּן** - כל מי שנאמר בו 'על כן' מרובה באוכלוסין, חוץ מלוי שהארון היה מכלה בהם, **קָרָא־שְׁמוֹ לֵוִי.** תמהתי שבכולם כתיב ותקרא, וזה כתב בו קרא, ויש מדרש אגדה באלה הדברים רבה, ששלח הקדוש ברוך הוא גבריאל והביאו לפניו וקרא לו שם זה ונתן לו עשרים וארבע מתנות כהונה, ועל שם שלוהו במתנות קראו לוי:

(לה) **וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת־יְקֹוָק** - שנטלתי יותר מחלקי, מעתה יש לי להודות, **עַל־כֵּן קָרְאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת:**

פרק ל

(א) **וַתֵּרֶא רָחֵל כִּי לֹא יָלְדָה לְיַעֲקֹב וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ** - קנאה במעשיה הטובים, אמרה אלולי שצדקה ממני לא זכתה לבנים, **וַתֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הָבָה־לִּי בָנִים** - וכי כך עשה אביך לאמך, והלא התפלל עליה, **וְאִם־אַיִן מֵתָה אָנֹכִי.** מכאן למי שאין לו בנים שחשוב כמת:

(ב) **וַיִּחַר־אַף יַעֲקֹב בְּרָחֵל וַיֹּאמֶר הֲתַחַת אֱלֹהִים אָנֹכִי** - וכי במקומו אני, **אֲשֶׁר־מָנַע מִמֵּךְ פְּרִי־בָטֶן.** את אמרת שאעשה כאבא, אני איני כאבא, אבא לא היו לו בנים, אני יש לי בנים, ממך מנע ולא ממני:

(ג) **וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמָתִי בִלְהָה בֹּא אֵלֶיהָ וְתֵלֶד עַל־בִּרְכַּי** - כתרגומו וַאֲנָא אֲרַבֵּי, **וְאִבָּנֶה גַּם־אָנֹכִי** מִמֶּנָּה. מהו גם, אמרה לו זקנתי הכניסה צרתה לביתה, אמרה לו אם הדבר הזה מעכב, הנה אמתי בלהה, ואבנה גם אנכי ממנה כשרה:

(ד) **וַתִּתֶּן־לוֹ אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב:** (ה) **וַתַּהַר בִּלְהָה וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן:**

(ו) **וַתֹּאמֶר רָחֵל דָּנַנִי אֱלֹהִים** - דנני וחייבני וְזַכַּנִי, **וְגַם שָׁמַע בְּקֹלִי וַיִּתֶּן־לִי בֵּן עַל־כֵּן קָרְאָה שְׁמוֹ דָּן:**

(ז) **וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בִּלְהָה שִׁפְחַת רָחֵל בֵּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב:**

(ח) **וַתֹּאמֶר רָחֵל נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי עִם־אֲחֹתִי** - מנחם בן סרוק פירשו במחברת (במדבר יט טו) צמיד פתיל, חבורים מאת המקום נתחברתי עם אחותי לזכות לבנים. ואני מפרשו לשון (דברים לב ה) עקש ופתלתול, נתעקשתי והפצרתי פצירות ונפתולים הרבה למקום להיות שוה לאחותי, **גַּם־יָכֹלְתִּי** - הסכים על ידי. ואונקלוס תרגם לשון

תפילה, כמו נפתולי אלהים, נתפללתי בקשות החביבות לפניו, ונתקבלתי ונעתרתי כאחותי. **נפתלתי.** נתקבלה תפלתי. ומדרש אגדה יש רבים בלשון נוטריקון, וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נַפְתָּלִי:

(ט) וַתֵּרֶא לֵאָה כִּי עָמְדָה מִלֶּדֶת וַתִּקַּח אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה:

(י) וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה לְיַעֲקֹב בֵּן: **ומלא זלפה.** בכולן נאמר הריון חוץ מזלפה, לפי שהיתה בחורה מכולן ותינוקת בשנים ואין הריון ניכר בה, וכדי לרמות ליעקב נתנה לבן ללאה, שלא יבין שמכניסין לו את לאה, שכך מנהג ליתן שפחה גדולה לגדולה וקטנה לקטנה:

(יא) וַתֹּאמֶר לֵאָה בגד **בָּא גָד** - בא מזל טוב, כמו (שבת סז:) גד גדי וסנוק לא, ודומה לו (ישעיה סה יא) העורכים לגד שלחן. ומדרש אגדה - שנולד מהול, כמו (דניאל ד כ) גִּדּוּ אילנא, ולא ידעתי על מה נכתבה תיבה אחת. דבר אחר, למה נקראת תיבה אחת בגד, כמו בגדת בי כשבאת אל שפחתי, כאיש שבגד באשת נעורים, וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גָּד:

(יב) וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה בֵּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב: (יג) וַתֹּאמֶר לֵאָה בְּאָשְׁרַי כִּי אִשְּׁרוּנִי בָּנוֹת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אָשֵׁר:

*

רביעי

(יד) וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר־חִטִּים - להגיד שבחן של שבטים, שעת הקציר היה, ולא פשט ידו בגזל להביא חיטים ושעורים, אלא דבר ההפקר שאין אדם מקפיד בו, וַיִּמְצָא דוּדָאִים - סיגלי, עשב הוא ובלשון ישמעאל יסמי"ן בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל־לֵאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רָחֵל אֶל־לֵאָה תְּנִי־נָא לִי מִדּוּדָאֵי בְנֵךְ:

(טו) וַתֹּאמֶר לָהּ הַמְעַט קַחְתֵּךְ אֶת־אִישִׁי וְלָקַחַת גַּם אֶת־דּוּדָאֵי בְנִי - בתמיה, ולעשות עוד זאת ליקח גם את דודאי בני, ותרגומו 'ולמיסב', וַתֹּאמֶר רָחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דּוּדָאֵי בְנֵךְ. שלי היתה שכיבת לילה זו, ואני נותנה לך תחת דודאי בנך. ולפי שזלזלה במשכב הצדיק, לא זכתה להיקבר עמו:

(טז) וַיָּבֹא יַעֲקֹב מִן־הַשָּׂדֶה בָּעֶרֶב וַתֵּצֵא לֵאָה לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שָׂכֹר שְׂכַרְתִּיךְ - נתתי לרחל שכרה בְּדוּדָאֵי בְנִי וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ בַּלַּיְלָה הַהוּא. הקדוש ברוך הוא סייעו שיצא משם ישששכר:

(יז) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־לֵאָה - שהיתה מתאוה ומחזרת להרבות שבטים, וַתַּהַר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן חֲמִישִׁי:

(יח) וַתֹּאמֶר לֵאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי אֲשֶׁר־נָתַתִּי שִׁפְחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשָּׂשכָר: (יט) וַתַּהַר עוֹד לֵאָה וַתֵּלֶד בֵּן־שִׁשִּׁי לְיַעֲקֹב:

(כ) וַתֹּאמֶר לֵאָה זְבָדַנִי אֱלֹהִים אֹתִי זֶבֶד טוֹב - כתרגומו (חולק טב), הַפַּעַם יִזְבְּלֵנִי אִישִׁי כִּי־יָלַדְתִּי לוֹ שִׁשָּׁה בָנִים. **יזבלני.** לשון (מלכים א' ח יג) בית זבול, הירבירייריא"ה בלע"ז [לינה] בית מדור. מעתה לא תהא עיקר דירתו אלא עמי, שיש לי בנים כנגד כל נשיו, וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ זְבֻלוֹן:

(כא) וְאַחַר יָלְדָה בַּת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ דִּינָה. פירשו רבותינו שדנה לאה דין בעצמה, אם זה זכר, לא תהא רחל אחותי כאחת השפחות, והתפללה עליו ונהפך לנקבה:

(כב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רָחֵל - זכר לה שמסרה סימניה לאחותה, ושהיתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו, שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים, ואף עשו הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה בנים. הוא שייסד הפייט (קרובות דר"ה שחרית) 'האדמון כבט שלא חלה, צבה לקחתה לו ונתבהלה', וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת־רַחְמָהּ:

(כג) וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר אָסַף אֱלֹהִים אֶת־חֶרְפָּתִי: **אסף.** הכניסה במקום שלא תראה, וכן (ישעיה ד א) אסף חרפתנו, (שמות ט יט) ולא יאסף הביתה, (יואל ד טו) אספו נגהם, (ישעיה ס כ) וְיֵרֵחֵךְ לא יאסף, לא יטמן. **חרפתי.** שהייתי לחרפה שאני עקרה, והיו אומרים עלי שאעלה לחלקו של עשו הרשע. ומדרש אגדה - כל זמן שאין לאשה בן, אין לה במי לתלות סרחונה, משיש לה בן תולה בו, מי שבר כלי זה בנך, מי אכל תאנים אלו בנך:

(כד) וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר יֹסֵף יְקֹוָק לִי בֵּן אַחֵר. יודעת היתה בנבואה שאין יעקב עתיד להעמיד אלא שנים עשר שבטים, אמרה יהי רצון שאותו שהוא עתיד להעמיד יהא ממני, לכך לא נתפללה אלא על בן אחר:

(כה) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת־יוֹסֵף - משנולד שטנו של עשו, שנאמר (עובדיה א יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש, אש בלא להבה אינו שולט למרחוק, משנולד יוסף בטח יעקב בהקב"ה ורצה לשוב, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבָן שַׁלְּחֵנִי וְאֵלְכָה אֶל־מְקוֹמִי וְלְאַרְצִי:

(כו) תְּנָה אֶת־נָשַׁי וְאֶת־יְלָדַי אֲשֶׁר עָבַדְתִּי אֹתְךָ בָּהֶן וְאֵלֵכָה כִּי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־עֲבֹדָתִי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ: **מנס נמ נסי וגו'.** איני רוצה לצאת כי אם ברשות:

(כז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָבָן אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ **נִחַשְׁתִּי** וַיְבָרְכֵנִי יְקֹוָק בִּגְלָלֶךָ. **נחשתי.** מנחש היה, נסיתי בנחוש שלי שעל ידך באה לי ברכה, כשבאת לכאן לא היו לי בנים, שנאמר (לעיל כט ו) והנה רחל בתו באה עם הצאן, אפשר יש לו בנים והוא שולח בתו אצל הרועים, ועכשיו היו לו בנים, שנאמר (להלן לא א) וישמע את דברי בני לבן:

*

חמישי

(כח) וַיֹּאמֶר נָקְבָה שְׂכָרְךָ - כתרגומו 'פריש אגרך' עָלַי וְאֶתֵּנָה:

(כט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ וְאֵת אֲשֶׁר־הָיָה מִקְנְךָ **אִתִּי**. את חשבון מיעוט מקנך שבא לידי מתחילה כמה היו:

(ל) כִּי מְעַט אֲשֶׁר־הָיָה לְךָ לְפָנַי וַיִּפְרֹץ לְרֹב וַיְבָרֶךְ יְקֹוָק אֹתְךָ לְרַגְלִי - עם רגלי, בשביל ביאת רגלי באת אצלך הברכה, כמו (שמות יא ח) העם אשר ברגלך, (שופטים ח ה) לעם אשר ברגלי, הבאים עמי, וְעַתָּה מָתַי אֶעֱשֶׂה גַּם־אָנֹכִי לְבֵיתִי. לצורך ביתי, עכשיו אין עושין לצרכי אלא בני, וצריך אני להיות עושה גם אני עמהם לסמכן, וזהו 'גם':

(לא) וַיֹּאמֶר מֶה אֶתֶּן־לָךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא־תִתֶּן־לִי מְאוּמָה אִם־תַּעֲשֶׂה־לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אָשׁוּבָה אֶרְעֶה צֹאנְךָ אֶשְׁמֹר:

(לב) אֶעֱבֹר בְּכָל־צֹאנְךָ הַיּוֹם הָסֵר מִשָּׁם כָּל־שֶׂה **נָקֹד** - מנומר בחברבורות דקות, כמו נקודות, פוינטור"א בלעז [ניקוד], **וְטָלוּא** - לשון טלאים, חברבורות רחבות, **וְכָל־שֶׂה־חוּם בַּכְּשָׂבִים, חוס.** שחום, דומה לאדום, רוש בלעז [אדום], לשון משנה שחמתית ונמצאת לבנה, לענין התבואה, **וְטָלוּא וְנָקֹד בָּעִזִּים וְהָיָה שְׂכָרִי.** אותן שיוולדו מכאן ולהבא נקודים וטלואים בעזים ושחומים בכשבים יהיו שלי, ואותן שישנן עכשיו הפרש מהם והפקידם ביד בניך, שלא תאמר לי על הנולדים מעתה אלו היו שם מתחילה, ועוד שלא תאמר לי על ידי הזכרים שהן נקודים וטלואים תלדנה הנקבות דוגמתן מכאן ואילך:

(לג) **וְעָנְתָה־בִּי צִדְקָתִי** בְּיוֹם מָחָר כִּי־תָבוֹא עַל־שְׂכָרִי לְפָנֶיךָ כֹּל אֲשֶׁר־אֵינֶנּוּ נָקֹד וְטָלוּא בָּעִזִּים וְחוּם בַּכְּשָׂבִים גָּנוּב הוּא אִתִּי. אם תחשדני שאני נוטל משלך כלום, תענה בי צדקתי, כי תבוא על שכרי לפניך, שלא תמצא בעדרי כי אם נקודים וטלואים, וכל שתמצא בהן שאינו נקוד או טלוא או חום בידוע שגנבתיו לך, ובגניבה הוא שרוי אצלי:

(לד) וַיֹּאמֶר לָבָן **הֵן** - לשון קבלת דברים, **לוּ יְהִי כִדְבָרֶךָ.** הלואי שתחפוץ בכך:

(לה) וַיָּסַר בַּיּוֹם הַהוּא **ויסר.** לבן ביום ההוא וגו', **אֶת־הַתְּיָשִׁים** - עזים זכרים **הֶעָקֻדִּים וְהַטְּלָאִים וְאֵת כָּל־הָעִזִּים הַנְּקֻדּוֹת וְהַטְּלָאֹת כֹּל אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ** - כל אשר היתה בו חברבורת לבנה, **וְכָל־חוּם בַּכְּשָׂבִים וַיִּתֵּן בְּיַד־בָּנָיו: ויתן.** לבן ביד בניו:

(לו) **וַיָּשֶׂם דֶּרֶךְ** שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב רֹעֶה אֶת־צֹאן לָבָן **הַנּוֹתָרֹת.** הרעועות שבהן, החולות והעקרות, שאינן אלא שירים, אותן מסר לו:

(לז) **וַיִּקַּח־לוֹ יַעֲקֹב מַקַּל לִבְנֶה** - עץ הוא ושמו לִבְנָה, כמה דתימא (הושע ד יג) תחת אלון ולִבְנָה, ואומר אני הוא שקורין טרינבל"א בלע"ז, שהוא לבן [צפצפה עצנית], **לֻז** - כשהוא רטוב, **וְלוּז** - ועוד לקח מקל לוז, עץ שגדלין בו אגוזים דקים, קולדר"א בלע"ז [אלסר], **וְעַרְמוֹן** - קשטיניי"ר בלע"ז [עץ ערמון],

וַיְפַצֵּל בָּהֶן פְּצָלוֹת לְבָנוֹת, פצלות. קלופים קלופים, שהיה עושהו מנומר, **מַחְשֹׂף הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל־הַמַּקְלוֹת.** גלוי לובן של מקל. כשהיה קולפו היה נראה ונגלה לובן שלו במקום הקילוף:

(לח) **וַיַּצֵּג** אֶת־הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פִּצֵּל, **ויצג.** תרגומו ודעיץ, לשון תחיבה ונעיצה הוא בלשון ארמית, והרבה יש בתלמוד (שבת נ:) דצה ושלפה, (חולין צג:) דץ ביה מידי. דצה כמו דעצה, אלא שמקצר את לשונו, **בָּרָהָטִים** בְּשִׁקְתוֹת הַמָּיִם, **ברהטים.** במרוצת המים, בבריכות העשויות בארץ להשקות שם הצאן, **אֲשֶׁר תָּבֹאן הַצֹּאן לִשְׁתּוֹת לִנְכַח הַצֹּאן** - ברהטים, אשר תבאנה הצאן לשתות, שם הציג המקלות לנוכח הצאן, **וַיֶּחֱמְנָה בְּבֹאָן** לִשְׁתּוֹת. הבהמה רואה את המקלות והיא נרתעת לאחוריה, והזכר רובעה ויולדת כיוצא בו. רבי הושעיא אומר - המים נעשין זרע במעיהן ולא היו צריכות לזכר, וזהו ויחמנה וגו':

(לט) **וַיֶּחֱמוּ הַצֹּאן אֶל־הַמַּקְלוֹת** - אל מראות המקלות, **וַתֵּלַדְן הַצֹּאן עֲקֻדִּים** - משונים במקום עקידתן, הם קרסולי ידיהן ורגליהן, **נְקֻדִּים וּטְלָאִים:**

(מ) **וְהַכְּשָׂבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב** וַיִּתֵּן פְּנֵי הַצֹּאן אֶל־עָקֹד וְכָל־חוּם בְּצֹאן לָבָן - הנולדים עקודים נקודים הבדיל והפריד לעצמן ועשה אותן עדר עדר לבדו, והוליך אותו העדר העקוד לפני הצאן, ופני הצאן ההולכות אחריהם צופות אליהם, וזהו שנאמר ויתן פני הצאן אל עקוד, שהיו פני הצאן אל העקודים, ואל כל חום שמצא בצאן לבן, **וַיָּשֶׁת־לוֹ עֲדָרִים** לְבַדּוֹ - כמו שפרשתי, **וְלֹא שָׁתָם עַל־צֹאן לָבָן:**

(מא) **וְהָיָה** בְּכָל־יַחֵם הַצֹּאן **הַמְקֻשָּׁרוֹת** - כתרגומו הבכירות, ואין לו עד במקרא להוכיח עליו. ומנחם חברו עם (שמואל ב' טו לא) אחיתופל בקושרים, (שם פס' יב) ויהי הקשר אמיץ, אותן המתקשרות יחד למהר עיבורן, **וְשָׂם יַעֲקֹב אֶת־הַמַּקְלוֹת לְעֵינֵי הַצֹּאן בָּרְהָטִים לְיַחְמֵנָּה בַּמַּקְלוֹת:**

(מב) **וּבְהֵעָטֵיף הַצֹּאן, ובהעטיף.** לשון איחור, כתרגומו ובלקישות. ומנחם חברו עם (ישעיה ג כב) המחלצות והמעטפות, לשון עטיפת כסות, כלומר מתעטפות בעורן וצמרן ואינן מתאוות להתיחם על ידי הזכרים, **לֹא יָשִׂים וְהָיֶה הֶעָטֻפִים לְלָבָן וְהַקְּשָׁרִים לְיַעֲקֹב:**

(מג) **וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וַיְהִי־לוֹ צֹאן רַבּוֹת** - פרות ורבות יותר משאר צאן, **וּשְׁפָחוֹת וַעֲבָדִים** וּגְמַלִּים וַחֲמֹרִים. מוכר צאנו בדמים יקרים, ולוקח לו כל אלה:

<u>פרק לא</u>

(א) **וַיִּשְׁמַע** אֶת־דִּבְרֵי בְנֵי־לָבָן לֵאמֹר לָקַח יַעֲקֹב אֵת כָּל־אֲשֶׁר לְאָבִינוּ **וּמֵאֲשֶׁר לְאָבִינוּ עָשָׂה** אֵת כָּל־הַכָּבֹד הַזֶּה: **עשה.** כנס, כמו (ש"א יד מח) ויעש חיל ויך את עמלק:

(ב) **וַיַּרְא** יַעֲקֹב אֶת־פְּנֵי לָבָן וְהִנֵּה אֵינֶנּוּ עִמּוֹ כִּתְמוֹל שִׁלְשֹׁם:

(ג) **וַיֹּאמֶר** יְקֹוָק אֶל־יַעֲקֹב **שׁוּב אֶל־אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ** וּלְמוֹלַדְתֶּךָ וְאֶהְיֶה עִמָּךְ: **שוב אל ארץ מבותיך.** ושם אהיה עמך, אבל בעודך מחובר לטמא אי אפשר להשרות שכינתי עליך:

(ד) **וַיִּשְׁלַח** יַעֲקֹב **וַיִּקְרָא לְרָחֵל וּלְלֵאָה** הַשָּׂדֶה אֶל־צֹאנוֹ: לרחל תחילה ואחר כך ללאה, שהיא היתה עיקר הבית, שבשבילה נזדווג יעקב עם לבן, ואף בניה של לאה מודים בדבר, שהרי בועז ובית דינו משבט יהודה אומרים (רות ד יא) כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם וגו', הקדימו רחל ללאה:

(ה) **וַיֹּאמֶר** לָהֶן רֹאֶה אָנֹכִי אֶת־פְּנֵי אֲבִיכֶן כִּי־אֵינֶנּוּ אֵלַי כִּתְמוֹל שִׁלְשֹׁם **וֵאלֹהֵי אָבִי** הָיָה עִמָּדִי: (ו) **וְאַתֶּנָּה** יְדַעְתֶּן כִּי בְכָל־כֹּחִי עָבַדְתִּי אֶת־אֲבִיכֶן:

(ז) **וַאֲבִיכֶן הֵתַל בִּי וְהֶחֱלֵף אֶת־מַשְׂכֻּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מֹנִים** - אין מונים פחות מעשרה. **מונים.** לשון סכום כלל החשבון, והן עשיריות, למדנו שהחליף תנאו מאה פעמים, **וְלֹא־נְתָנוֹ אֱלֹהִים לְהָרַע עִמָּדִי:**

(ח) **אִם־כֹּה יֹאמַר** נְקֻדִּים יִהְיֶה שְׂכָרֶךָ **וְיָלְדוּ** כָל־הַצֹּאן נְקֻדִּים **וְאִם־כֹּה יֹאמַר** עֲקֻדִּים יִהְיֶה שְׂכָרֶךָ **וְיָלְדוּ** כָל־הַצֹּאן עֲקֻדִּים: (ט) **וַיַּצֵּל** אֱלֹהִים אֶת־מִקְנֵה **אֲבִיכֶם וַיִּתֶּן־לִי:**

(י) וַיְהִי בְּעֵת֙ יַחֵ֣ם הַצֹּ֔אן וָאֶשָּׂ֥א עֵינַ֖י וָאֵ֑רֶא בַּחֲלוֹם֙ וְהִנֵּ֣ה הָעַתֻּדִ֔ים הָעֹלִ֖ים עַל־הַצֹּ֣אן עֲקֻדִּ֥ים נְקֻדִּ֖ים וּבְרֻדִּֽים׃

והנה העתודים. אף על פי שהבדילם לבן כולם שלא יתעברו הצאן דוגמתן, היו המלאכים מביאין אותן מעדר המסור ביד בני לבן לעדר שביד יעקב.

וברודים. כתרגומו ופציחין, פיישי"ד בלע"ז [מנומש], חוט של לבן מקיף את גופו סביב, חברבורת שלו פתוחה ומפולשת מזן אל זן, ואין לי להביא עד מן המקרא:

(יא) וַיֹּ֨אמֶר אֵלַ֜י מַלְאַ֣ךְ הָאֱלֹהִים֮ בַּחֲלוֹם֒ יַעֲקֹ֔ב וָאֹמַ֖ר הִנֵּֽנִי׃ (יב) וַיֹּ֗אמֶר שָׂא־נָ֤א עֵינֶ֙יךָ֙ וּרְאֵ֔ה כָּל־הָעַתֻּדִ֖ים הָעֹלִ֣ים עַל־הַצֹּ֑אן עֲקֻדִּ֤ים נְקֻדִּים֙ וּבְרֻדִּ֔ים כִּ֥י רָאִ֖יתִי אֵ֣ת כָּל־אֲשֶׁ֣ר לָבָ֔ן עֹשֶׂ֥ה לָֽךְ׃

(יג) אָנֹכִ֣י הָאֵ֣ל בֵּֽית־אֵ֔ל - כמו אל בית אל, הה"א יתירה, ודרך מקראות לדבר כן, כמו (במדבר לד ב) כי אתם באים אל הארץ כנען, אֲשֶׁר **מָשְׁחְתָּ שָּׁם** מַצֵּבָה - לשון רבוי וגדולה כשנמשח למלכות, כך (לעיל כח יח) ויצק שמן על ראשה, להיות משוחה למזבח, **אֲשֶׁ֥ר נָדַ֖רְתָּ לִּ֣י שָׁ֑ם** נֶדֶר - וצריך אתה לשלמו, שאמרת (שם פס' כב) יהיה בית אלהים, שתקריב שם קרבנות, עַתָּ֣ה קוּם֩ צֵ֨א מִן־הָאָ֜רֶץ הַזֹּ֗את וְשׁ֛וּב אֶל־אֶ֥רֶץ מוֹלַדְתֶּֽךָ׃

(יד) וַתַּ֨עַן רָחֵ֜ל וְלֵאָ֗ה וַתֹּאמַ֤רְנָה לוֹ֙ הַעֹ֣וד לָ֔נוּ חֵ֖לֶק וְנַחֲלָ֑ה בְּבֵ֖ית אָבִֽינוּ׃ למה נעכב על ידך מלשוב, כלום אנו מיחלות לירש בנכסי אבינו כלום בין הזכרים:

(טו) הֲלְוֹא֩ נָכְרִיּ֨וֹת נֶחְשַׁ֜בְנוּ לוֹ֗ כִּ֤י מְכָרָ֙נוּ֙ - אפילו בשעה שדרך בני אדם לתת נדוניא לבנותיו בשעת נשואין, נהג עמנו כנכריות, כי מכרנו לך בשכר הפעולה, **וַיֹּ֖אכַל גַּם־אָכ֥וֹל אֶת־כַּסְפֵּֽנוּ.** שעיכב דמי שכר פעולתך:

(טז) **כִּ֣י כָל־הָעֹ֗שֶׁר** אֲשֶׁ֤ר הִצִּיל֙ אֱלֹהִ֣ים מֵאָבִ֔ינוּ לָ֥נוּ הִ֖וא וּלְבָנֵ֑ינוּ; **כי כל טעמר.** 'כי' זה משמש בלשון 'אלא', כלומר משל אבינו אין לנו כלום, אלא מה שהציל הקדוש ברוך הוא מאבינו שלנו הוא. **הציל.** לשון הפריש, וכן כל לשון הצלה שבמקרא לשון הפרשה, שמפרישו מן הרעה ומן האויב, וְעַתָּ֕ה כֹּ֖ל אֲשֶׁ֣ר אָמַ֣ר אֱלֹהִ֔ים אֵלַ֖יִךְ עֲשֵֽׂה׃

ששי

(יז) וַיָּ֥קָם יַעֲקֹ֖ב וַיִּשָּׂ֣א אֶת־בָּנָ֑יו וְאֶת־נָשָׁ֖יו עַל־הַגְּמַלִּֽים׃ **את בניו ואת נשיו.** הקדים זכרים לנקבות, ועשו הקדים נקבות לזכרים, שנאמר (לקמן ו ו) ויקח עשו את נשיו ואת בניו וגו':

(יח) וַיְנַהֵ֗ג אֶת־כָּל־מִקְנֵ֙הוּ֙ וְאֶת־כָּל־רְכֻשׁ֔וֹ אֲשֶׁ֥ר רָכַ֖שׁ מִקְנֵ֣ה קְנָינָ֑וֹ - מה שקנה מצאנו עבדים ושפחות וגמלים וחמורים אֲשֶׁ֥ר רָכַ֛שׁ בְּפַדַּ֥ן אֲרָ֖ם לָבֹ֣א אֶל־יִצְחָ֥ק אָבִ֖יו אַ֥רְצָה כְּנָֽעַן׃

(יט) וְלָבָ֗ן הָלַךְ֙ **לִגְזֹ֣ז אֶת־צֹאנ֔וֹ** - שנתן ביד בניו דרך שלושת ימים בינו ובין יעקב, **וַתִּגְנֹ֥ב רָחֵ֖ל אֶת־הַתְּרָפִ֥ים** אֲשֶׁ֖ר לְאָבִֽיהָ. להפריש את אביה מעבודה זרה נתכוונה:

(כ) וַיִּגְנֹ֥ב יַעֲקֹ֛ב אֶת־לֵ֥ב לָבָ֖ן הָאֲרַמִּ֑י עַל־בְּלִי֙ הַגִּ֣יד לוֹ֔ כִּ֥י בֹרֵ֖חַ הֽוּא׃ (כא) וַיִּבְרַ֣ח הוּא֩ וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ֙ וַיָּ֣קָם וַיַּעֲבֹ֔ר אֶת־הַנָּהָ֖ר וַיָּ֣שֶׂם אֶת־פָּנָ֑יו הַ֥ר הַגִּלְעָֽד׃

(כב) וַיֻּגַּ֥ד לְלָבָ֖ן בַּיּ֣וֹם הַשְּׁלִישִׁ֑י כִּ֥י בָרַ֖ח יַעֲקֹֽב׃ **ביום השלישי.** שהרי דרך שלושת ימים היה ביניהם:

(כג) וַיִּקַּ֥ח **אֶת־אֶחָ֖יו** - קרוביו עִמּ֑וֹ וַיִּרְדֹּ֥ף אַחֲרָ֛יו **דֶּ֥רֶךְ שִׁבְעַ֖ת יָמִ֑ים** וַיַּדְבֵּ֣ק אֹתֹ֔ו בְּהַ֖ר הַגִּלְעָֽד׃ **דרך שבעת ימים.** כל אותן שלושה ימים שהלך המגיד להגיד ללבן הלך יעקב לדרכו. נמצא יעקב רחוק מלבן ששה ימים, ובשביעי השיגו לבן, למדנו שכל מה שהלך יעקב בשבעה ימים הלך לבן ביום אחד (שנאמר וירדוף אחריו דרך שבעת ימים, ולא נאמר וירדוף אחריו שבעת ימים):

(כד) וַיָּבֹ֣א אֱלֹהִ֗ים אֶל־לָבָן֙ הָאֲרַמִּ֔י בַּחֲלֹ֖ם הַלָּ֑יְלָה וַיֹּ֣אמֶר לֹ֔ו הִשָּׁמֶ֥ר לְךָ֖ פֶּן־תְּדַבֵּ֥ר עִם־יַעֲקֹ֖ב **מִטֹּ֥וב עַד־רָֽע.** כל טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים:

(כה) וַיַּשֵּׂ֣ג לָבָ֗ן אֶת־יַעֲקֹב֙ וְיַעֲקֹ֣ב תָּקַ֔ע אֶת־אָהֳלֹ֖ו בָּהָ֑ר וְלָבָ֣ן תָּקַ֔ע אֶת־אֶחָ֖יו בְּהַ֥ר הַגִּלְעָֽד׃

(כו) וַיֹּ֣אמֶר לָבָ֔ן לְיַעֲקֹ֖ב מֶ֣ה עָשִׂ֑יתָ וַתִּגְנֹ֤ב אֶת־לְבָבִי֙ וַתְּנַהֵ֣ג אֶת־בְּנֹתַ֔י כִּשְׁבֻיֹ֖ות **חָֽרֶב.** כל חיל הבא למלחמה קרוי חרב:

(כז) לָ֣מָּה נֶחְבֵּאתָ֗ לִבְרֹ֙חַ֙ וַתִּגְנֹ֣ב **אֹתִ֔י** - גנבת את דעתי, וְלֹא־הִגַּ֥דְתָּ לִּ֖י וַאֲשַׁלַּחֲךָ֣ בְשִׂמְחָ֔ה וּבְשִׁרִ֖ים בְּתֹ֣ף וּבְכִנֹּֽור׃

(כח) וְלֹ֣א נְטַשְׁתַּ֔נִי לְנַשֵּׁ֥ק לְבָנַ֖י וְלִבְנֹתָ֑י עַתָּ֥ה הִסְכַּ֖לְתָּ עָשְֽׂו׃

(כט) **יֶשׁ־לְאֵ֣ל יָדִ֔י** לַעֲשׂ֥וֹת עִמָּכֶ֖ם רָ֑ע - יש כח וחיל בידי לעשות עמכם רע. וכל אל שהוא לשון קודש, על שם עזוז ורוב אונים הוא, וֵאלֹהֵ֣י אֲבִיכֶ֗ם אֶמֶ֤שׁ אָמַר֙ אֵלַ֣י לֵאמֹ֔ר הִשָּׁמֶ֥ר לְךָ֖ מִדַּבֵּ֣ר עִם־יַעֲקֹ֑ב מִטֹּ֖וב עַד־רָֽע׃

(ל) וְעַתָּה֙ הָלֹ֣ךְ הָלַ֔כְתָּ כִּֽי־נִכְסֹ֥ף **נִכְסַ֖פְתָּה** לְבֵ֣ית אָבִ֑יךָ, **נכספתה.** חמדת, והרבה יש במקרא, (תהלים פד ג) נכספה וגם כלתה נפשי, (איוב יד טו) למעשה ידך תכסוף, לָ֥מָּה גָנַ֖בְתָּ אֶת־אֱלֹהָֽי׃

(לא) וַיַּ֥עַן יַעֲקֹ֖ב וַיֹּ֣אמֶר לְלָבָ֑ן כִּ֣י יָרֵ֔אתִי כִּ֥י אָמַ֖רְתִּי פֶּן־תִּגְזֹ֥ל אֶת־בְּנֹותֶ֖יךָ מֵעִמָּֽי. השיבו על ראשון ראשון, שאמר לו (לעיל פס' כו) ותנהג את בנותי וגו':

(לב) עִם֩ אֲשֶׁ֨ר תִּמְצָ֜א אֶת־אֱלֹהֶ֗יךָ **לֹ֣א יִחְיֶ֔ה** - ומאותה קללה מתה רחל בדרך, **נֶ֚גֶד אַחֵ֣ינוּ** הַכֶּר־לְךָ֣ **מָֽה עִמָּדִ֔י** - משלך וְקַח־לָ֑ךְ וְלֹא־יָדַ֥ע יַעֲקֹ֖ב כִּ֥י רָחֵ֖ל גְּנָבָֽתַם׃

(לג) וַיָּבֹ֣א לָבָ֗ן **בְּאֹ֛הֶל יַעֲקֹ֖ב** - הוא אהל רחל, שהיה יעקב תדיר אצלה, וכן הוא אומר (להלן מו יט) בני רחל אשת יעקב, ובכולן לא נאמר אשת יעקב, וּבְאֹ֣הֶל לֵאָ֗ה וּבְאֹ֛הֶל שְׁתֵּ֥י הָאֲמָהֹ֖ת וְלֹ֣א מָצָ֑א וַיֵּצֵ֣א מֵאֹ֔הֶל לֵאָ֖ה **וַיָּבֹ֥א בְּאֹ֖הֶל רָחֵֽל.** כשיצא מאהל לאה חזר לו לאהל רחל קודם שחיפש באהל האמהות. וכל כך למה, לפי שהיה מכיר בה שהיא משמשנית:

(לד) וְרָחֵ֗ל לָקְחָה֙ אֶת־הַתְּרָפִ֔ים וַתְּשִׂמֵ֖ם **בְּכַר֙ הַגָּמָ֔ל** - לשון כרים וכסתות, כתרגומו בעביטא דגמלא, והיא מרדעת העשויה כמין כר, ובעירובין (דף טז.) הקיפוה בעביטין, והן עביטי גמלים, בשטי"ל בלע"ז [אוכף], וַתֵּ֥שֶׁב עֲלֵיהֶ֖ם וַיְמַשֵּׁ֣שׁ לָבָ֑ן אֶת־כָּל־הָאֹ֖הֶל וְלֹ֥א מָצָֽא׃

(לה) וַתֹּ֣אמֶר אֶל־אָבִ֗יהָ אַל־יִחַ֤ר בְּעֵינֵי֙ אֲדֹנִ֔י כִּ֥י לוֹא֙ אוּכַ֣ל לָק֔וּם מִפָּנֶ֖יךָ כִּי־דֶ֣רֶךְ נָשִׁ֑ים לִ֣י וַיְחַפֵּ֔שׂ וְלֹ֥א מָצָ֖א אֶת־הַתְּרָפִֽים׃

(לו) וַיֵּחַר לְיַעֲקֹב וַיָּרֶב בְּלָבָן וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן מַה־פִּשְׁעִי מַה חַטָּאתִי כִּי דָלַקְתָּ אַחֲרָי: **דלקת.** רדפת, כמו (איכה ד יט) על ההרים דלקונו, וכמו (ש"א יז נג) מדלוק אחרי פלשתים:

(לז) כִּי־מִשַּׁשְׁתָּ אֶת־כָּל־כֵּלַי מַה־מָּצָאתָ מִכֹּל כְּלֵי־בֵיתֶךָ שִׂים כֹּה נֶגֶד אַחַי וְאַחֶיךָ וְיוֹכִיחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ: ויבררו עם מי הדין, אפרובי"ר בלע"ז [לברר]:

(לח) זֶה עֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עִמָּךְ רְחֵלֶיךָ וְעִזֶּיךָ **לֹא שִׁכֵּלוּ** - לא הפילו עיבורם, כמו (הושע ט יד) רֶחֶם מַשְׁכִּיל, (איוב כא י) תְּפַלֵּט פָּרָתוֹ וְלֹא תְשַׁכֵּל, **וְאֵילֵי צֹאנְךָ לֹא אָכָלְתִּי:** מכאן אמרו איל בן יומו קרוי איל, שאם לא כן מה שבחו, אילים לא אכל אבל כבשים אכל, אם כן גזלן הוא:

(לט) **טְרֵפָה** - על ידי ארי או זאב **לֹא־הֵבֵאתִי אֵלֶיךָ, אָנֹכִי אֲחַטֶּנָּה** מִיָּדִי תְּבַקְּשֶׁנָּה,

אנכי אחטנה. לשון (שופטים כ טז) קולע באבן אל הַשַּׂעָרָה ולא יחטיא, (מ"א א כא) אני ובני שלמה חטאים, חסרים, אנכי אחסרנה, אם חסרה חסרה לי, שמידי תבקשנה. **אנכי אחטנה.** תרגומו דהות שגיא ממנינא, שהיתה נפקדת ומחוסרת, כמו (במדבר לא מט) ולא נפקד ממנו איש, תרגומו ולא שגא,

גְּנַבְתִּי יוֹם וּגְנֻבְתִּי לָיְלָה. גנובת יום או גנובת לילה, הכל שילמתי. **גנובתי.** כמו (איכה א א) רבתי בגוים שרתי במדינות, (ישעיה א כא) מְלֵאתִי משפט, (הושע י יא) אֹהַבְתִּי לָדוּשׁ:

(מ) הָיִיתִי בַיּוֹם **אֲכָלַנִי חֹרֶב** - לשון (דברים ד כד) אש אוכלה, **וְקֶרַח** בַּלָּיְלָה, **וקרח.** כמו (תהלים קמז יז) משליך קרחו, תרגומו גלידא, **וַתִּדַּד שְׁנָתִי** לשון שינה מֵעֵינָי:

(מא) זֶה־לִּי עֶשְׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתֶךָ עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה בִּשְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנֶךָ **וַתַּחֲלֵף אֶת־מַשְׂכֻּרְתִּי** - היית משנה תנאי שבינינו מנקוד לטלוא ומעקודים לברודים עֲשֶׂרֶת מֹנִים:

(מב) לוּלֵי אֱלֹהֵי אָבִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם **וּפַחַד יִצְחָק** הָיָה לִי כִּי עַתָּה רֵיקָם שִׁלַּחְתָּנִי, **ופחד יצחק,** לא רצה לומר אלהי יצחק, שאין הקדוש ברוך הוא מייחד שמו על הצדיקים בחייהם. ואף על פי שאמר לו בצאתו מבאר שבע (לעיל כח יג) אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק, בשביל שכהו עיניו והרי הוא כמת, יעקב נתייירא לומר ואלהי, ואמר ופחד, אֶת־עָנְיִי וְאֶת־יְגִיעַ כַּפַּי רָאָה אֱלֹהִים וַיּוֹכַח אֶמֶשׁ: **ויוכח.** לשון תוכחה הוא, ולא לשון הוכחה:

שביעי

(מג) וַיַּעַן לָבָן וַיֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הַבָּנוֹת בְּנֹתַי וְהַבָּנִים בָּנַי וְהַצֹּאן צֹאנִי וְכֹל אֲשֶׁר־אַתָּה רֹאֶה לִי־הוּא וְלִבְנֹתַי **מֶה־אֶעֱשֶׂה לָאֵלֶּה** - איך תעלה על לבי להרע להן הַיּוֹם אוֹ לִבְנֵיהֶן אֲשֶׁר יָלָדוּ:

(מד) וְעַתָּה לְכָה נִכְרְתָה בְרִית אֲנִי וָאָתָּה וְהָיָה לְעֵד הקדוש ברוך הוא בֵּינִי וּבֵינֶךָ:

(מה) וַיִּקַּח יַעֲקֹב אֶבֶן וַיְרִימֶהָ מַצֵּבָה:

(מו) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב **לְאֶחָיו** - הם בניו, שהיו לו אחים נגשים אליו לצרה ולמלחמה, לִקְטוּ אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ־גֶל וַיֹּאכְלוּ שָׁם עַל־הַגָּל:

(מז) וַיִּקְרָא־לוֹ לָבָן **יְגַר שָׂהֲדוּתָא** - תרגומו של גלעד, **וְיַעֲקֹב קָרָא לוֹ גַּלְעֶד.** גל עד:

(מח) וַיֹּאמֶר לָבָן הַגַּל הַזֶּה עֵד בֵּינִי וּבֵינְךָ הַיּוֹם עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ גַּלְעֵד:

(מט) **וְהַמִּצְפָּה אֲשֶׁר אָמַר יִצֶף יְקֹוָק בֵּינִי וּבֵינֶךָ** - והמצפה אשר בהר הגלעד, כמו שכתוב (שופטים יא כט) ויעבור את מצפה גלעד. ולמה נקרא שמה מצפה, לפי שאמר כל אחד מהם לחברו יצף ה' ביני ובינך אם תעבור את הברית, **כִּי נִסָּתֵר אִישׁ מֵרֵעֵהוּ:** ולא נראה איש את רעהו:

(נ) **אִם־תְּעַנֶּה אֶת־בְּנֹתַי** - למנוע מהם עונת תשמיש, **וְאִם־תִּקַּח נָשִׁים** עַל־**בְּנֹתַי, צנותי צנותי.** שתי פעמים, אף בלהה וזלפה בנותיו היו מפלגש, אֵין אִישׁ עִמָּנוּ רְאֵה אֱלֹהִים עֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ:

(נא) וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הִנֵּה הַגַּל הַזֶּה וְהִנֵּה הַמַּצֵּבָה אֲשֶׁר יָרִיתִי - כמו (שמות טו ד) ירה בים, כזה שהוא יורה חץ בֵּינִי וּבֵינֶךָ:

(נב) עֵד הַגַּל הַזֶּה וְעֵדָה הַמַּצֵּבָה **אִם־אָנִי** - הרי 'אם' משמש בלשון 'אשר', כמו (לעיל כד לג) עד אם דברתי דברי, **לֹא־אֶעֱבָר** אֵלֶיךָ אֶת־הַגַּל הַזֶּה וְאִם־אַתָּה לֹא־תַעֲבֹר אֵלַי אֶת־הַגַּל הַזֶּה וְאֶת־הַמַּצֵּבָה הַזֹּאת **לָרָעָה.** לרעה אי אתה עובר, אבל אתה עובר לפרקמטיא:

(נג) **אֱלֹהֵי אַבְרָהָם** - קודש, **וֵאלֹהֵי נָחוֹר** - חול, יִשְׁפְּטוּ בֵּינֵינוּ **אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם** - חול, וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בְּפַחַד אָבִיו יִצְחָק:

(נד) **וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח** - שחט בהמות למשתה בָּהָר וַיִּקְרָא **לְאֶחָיו** - לאוהביו שעם לבן, **לֶאֱכָל־לֶחֶם** - כל דבר מאכל קרוי לחם, כמו (דניאל ה א) עֲבַד לחם רב, (ירמיה יא יט) נשחיתה עץ בלחמו, וַיֹּאכְלוּ לֶחֶם וַיָּלִינוּ בָהָר:

פרק לב

מפטיר (א) וַיִּשְׁכֵּם לָבָן בַּבֹּקֶר וַיְנַשֵּׁק לְבָנָיו וְלִבְנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לָבָן לִמְקֹמוֹ:

(ב) וְיַעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ **וַיִּפְגְּעוּ־בוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים.** מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ:

(ג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רְאָם מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא **מָחֲנָיִם.** שתי מחנות, של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן, ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו: פ

כל הזכויות שמורות. ©

את כללי העריכה ניתן לראות במבוא לפרשת בראשית. (אוצר החכמה / היברו בוקס)

ניתן להשיג את הגליון (וכן גליונות קודמים) במאגר העלונים הממוחשב של 'דרשו', 'לדעת עלונים' ועוד

וכן ניתן להשיג במייל - 2711526@GMAIL .COM

הארות הערות ותיקוני טעויות יתקבלו בברכה 05276-00532